

การพัฒนาหุ่นกระบอกให้เป็นสื่อการเรียนรู้ทางด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านโนรา

The Development of the Puppets as Learning Materials

for Nora Folk Performing Art

ธนภรณ์ แสนอ้าย^{1*}

Thanaporn Saen-ai^{1*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหุ่นกระบอกสำหรับเป็นสื่อการเรียนรู้ของศิลปะการแสดงพื้นบ้านโนรา และออกแบบหลักสูตรระยะสั้นสำหรับการเรียนการสอนศิลปะการแสดงโนราโดยใช้หุ่นกระบอก วิธีการดำเนินการวิจัย เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรา สื่อสารสนเทศ การสัมภาษณ์ การสำรวจข้อมูลภาคสนาม หลังจากนั้นจึงมีการพัฒนา หุ่นกระบอก จัดทำเนื้อหาหลักสูตร และนำหุ่นกระบอกไปทดลองเป็นสื่อการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ และสรุปผล ผลการศึกษาพบว่า 1) หุ่นกระบอกที่เหมาะสมกับการเรียนโนรา มี 2 ขนาด ขนาดเล็ก สูง 0.5 เมตร และขนาดใหญ่ สูง 1 เมตร ทำด้วยมือผสมผสานกับเทคโนโลยีเครื่องพิมพ์สามมิติ 2) หุ่นกระบอกสามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนการสอน ทำรำโนรา 12 ท่า ในทุกระดับอายุและความสามารถ 3) สามารถสร้างหลักสูตรระยะสั้นสำหรับการเรียนทำรำโนรา 12 ท่า จากหุ่นกระบอก ซึ่งใช้เวลาเรียนเพียง 1 ชม. และสามารถเพิ่มเนื้อหาการเรียนเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและวิธีแต่งกายของโนราได้ โดยใช้เวลาเรียน 2 ชม. 4) ผู้ที่ไม่มีหรือมีพื้นฐานโนราน้อย จะชื่นชอบการเรียนทำรำโนรา 12 ท่า จากหุ่นกระบอก มากกว่าผู้มีพื้นฐานการแสดงโนรา 5) กระบวนการเรียนการสอนเน้นการเรียนแบบกลุ่ม 6) ลดช่องว่างในเรื่องการเรียนโนรา ระหว่างผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานกับผู้เรียนที่มีพื้นฐานการแสดงโนรา

คำสำคัญ: หุ่นกระบอก สื่อการเรียนรู้ การแสดงโนรา ศิลปะการแสดง

Abstract

The aims of this research are to develop the puppets as learning materials for Nora folk performing arts and to designing the curriculum for short training course with the puppets. The data had been compiled from literature reviews, relevant media, an interview with experts and information from field trips. After that, the puppets were developed together with the curriculum design. Those puppets were tried out as the learning materials with the target group. The result was analyzed and concluded as follows. 1) There were two appropriate puppet sizes as learning materials: small one with 0.5 meter high and large one with one meter high. Those puppets were manually crafted and molded with 3D printing technique. 2) Those puppets could be utilized as learning materials for 12 postures of Nora performing arts for all age groups and any levels of skill. 3) Short training course could be created for those 12 postures within one hour through learning from the puppets. Additionally, the content of Nora costumes and dressing could be further included in the course within two hours. 4) Learners with little skill or lack of skill had a preference for learning from the puppets when compared with the skillful learners. 5) Group teaching could be applied in teaching Nora performing arts. 6) The capability gap between less skilled learners and skillful ones was able to be reduced.

Keywords: Rod Puppet, Learning, Nora, Performing Arts

¹ อ.ดร., สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ Lecturer, Dr., Program of Performing Arts, Thaksin University, Songkhla, 90000

* Corresponding author: Tel.: 074-317619. E-mail address: maymae_drama@hotmail.com

บทนำ

ศิลปะการแสดงโนรา เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านทางภาคใต้ของไทย เดิมเรียกรการแสดงนี้ว่า “ชาตรี” จากหลักฐานโครงเรื่องพระบรมสมเด็จพระปฐมบรมมหาชน พระนิพนธ์ของกรมหมื่นศรีสุเรนทร์ว่ามีละครโนราที่ชาตรีเล่นในงาน จากนั้นก็เรียกการแสดงนี้ว่า “ชาตรี” เรื่อยมา [1] ชาวภาคกลางเห็นว่า การแสดงนี้มีลักษณะคล้ายละคร จึงเรียกกันว่า “ละครชาตรี” ต่อมาเมื่อผู้ดัดแปลงนิทานเรื่อง พระสุธน-มโนราห์ มาเล่นแบบละครชาตรี ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมเป็นอย่างมาก ทั้งเนื้อเรื่องก็ดี มีตัวละครกิริยามีลักษณะแปลกใหม่ อีกทั้งยังมีตัวละครนายพรานที่สร้างความตื่นเต้น เข้าใจผู้ชมจนถูกนำรูปร่าง และลักษณะนิสัยของนายพรานมาใช้เป็นตัวละคร เรียกว่า “พราน” ซึ่งกลายมาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงชาตรี มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ได้อธิบายถึงสาเหตุที่มีผู้เรียกการแสดงนี้ว่า “ชาตรี” น้อยลงและสูญหายไป เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่พากันเรียกชาตรีว่า “มโนราห์” เพราะการแสดงพระสุธน-มโนราห์ได้รับความนิยมอย่างมาก จึงเรียกชื่อตัวละคร “มโนราห์” แทนการเรียกลักษณะของการแสดง จากคำว่า “มโนราห์” ก็กลายมาเป็น “โนรา” ตามความนิยมตัดทอนพยางค์ของภาษาถิ่นใต้ [2] และได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบันทั้งรูปแบบของการแสดง และการเรียกชื่อการแสดงว่า “โนรา”

โนรา มโนรา หรือ มโนราห์ ทั้ง 3 คำนี้ล้วนเป็นคำที่อธิบายถึงศิลปะการแสดงพื้นเมืองชนิดหนึ่งของทางภาคใต้ ซึ่งการแสดงโนรา มีการสืบทอดมาแต่โบราณ ถูกปรับเปลี่ยนและปรุงแต่งไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ความคิด ความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน จึงทำให้ตำนานโนราที่มีมาหลายกระแส [3] เช่น กระแสที่ 1 ตำนานโนราของจังหวัด พัทลุง จากการบอกเล่าของท่านขุนอุปถัมภ์นรากร (โนราพุ่มเทว) และตำนานจากการบอกเล่าของ โนราศรีน สุริยจันทร์ [4] กระแสที่ 2 ตำนานโนราของจังหวัดสงขลา จากการบอกเล่าของโนรายก บัวชู [4] กระแสที่ 3 ตำนานจากการบอกเล่าของโนราวัดจันทร์เรื่องบ้านกล้วย ต.พังยาง อ.ระโนด จ.สงขลา [3] เป็นต้น การแสดงโนราในสมัยก่อนได้รับความนิยมมากทำให้มีคณะโนราอยู่หลายคณะ แต่ปัจจุบันการแสดงโนราได้ลดความนิยมลง เกษม ขนบแก้ว และคณะ ได้อธิบายถึงการชมการแสดงโนราว่า เราจะเห็นหรือได้ชม การแสดงโนราในงานวัดเพื่อหารายได้บำรุงศาสนา งานประเพณีสำคัญตามนักชดถุักษ์ งานพิธีเฉลิมฉลองต่าง ๆ ของวัด ชาวบ้าน ภาครัฐ หรือหน่วยงานราชการจัดขึ้นเป็นโอกาสพิเศษ น้อยครั้งที่แสดงในงานของเอกชนนอกจากว่า เป็นคนที่มีฐานะค่อนข้างดี หรือมีบริวารมาก หรือจัดแสดงเพื่อแก้บน และแสดงในพิธี “โรงครู” ของครอบครัวที่มีต้นตระกูลเป็นสายโนรา [4]

แม้ในปัจจุบันได้เปิดการเรียนการสอนการแสดงโนราในสถาบันการศึกษาในระดับประถม จนถึงระดับอุดมศึกษา ในภาคใต้ สถาบันที่เปิดสอนโนรา ได้แก่ โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา ในพระอุปถัมภ์ฯ โรงเรียนวัดเลียบ จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช เป็นต้น การแสดงโนรายังไม่ได้รับความสนใจจากเด็กและเยาวชนเท่าใดนัก อาจเป็นเพราะการถ่ายทอดศิลปะการแสดงโนราตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน มีรูปแบบเดียว คือ การถ่ายทอดท่ารำโดยการที่ผู้เรียนต้องฝึกรำโนราด้วยตนเอง เริ่มจากการดัดร่างกายให้อ่อนโยกตัวอย่าง การดัดนิ้วมือ ดัดข้อมือ ดัดเอว ดัดหลังให้อ่อนสามารถโค้งงอได้ ดัดขาให้สามารถตั้งฉาก 90 องศา และสามารถฝึกขาได้ 180 องศา ต่อจากนั้นก็เริ่มหัดรำโนราท่าพื้นฐาน แล้วก็ค่อย ๆ เพิ่มท่าที่ยากขึ้น มีการร้องกลอนโนราการเล่นละครโนรา ตามลำดับ โดยผู้เรียนจะสังเกต จดจำ ลอกเลียนแบบท่ารำของผู้สอน ผู้สอนจะรำเป็นตัวอย่าง และคอยจับร่างกายเพื่อจัดท่ารำของผู้เรียนให้อยู่ในลักษณะที่ถูกต้อง

วิธีการเรียนดังกล่าวต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนที่นาน อีกทั้งยังเกิดข้อจำกัดของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนที่สามารถเรียนรำโนราได้นั้นจะต้องมีร่างกายที่มีความยืดหยุ่นค่อนข้างมากในระดับที่สามารถดัดร่างกายให้อ่อนได้ ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนรำโนราอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้ร่างกายรักษาความยืดหยุ่น และความอ่อนช้อย สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการสร้างและเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียนที่สนใจในศิลปะการแสดงโนรา แต่มีข้อจำกัดในการเรียนทั้งเรื่องเวลาและร่างกาย ที่กล่าวในข้างต้นแล้วนั้น สามารถที่จะเรียนรำโนราและแสดงโนราได้

จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเป็นอาจารย์สอนในรายวิชา ศิลปะการแสดงหุ่น ในหลักสูตรของสาขาวิชา ศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในกระบวนการเรียนการสอนนอกเหนือจากความรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้บัณฑิตรู้และเข้าใจพัฒนาการและประเภทของหุ่นต่าง ๆ แล้วนั้น ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ปฏิบัติโดยการสร้างหุ่นแบบต่าง ๆ ซึ่งการสร้างหุ่นเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนได้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของหุ่นที่สร้างขึ้น เช่น เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบฉาก ดนตรี และเมื่อต้องทำการแสดงหุ่นที่เป็นเรื่องราวผู้เรียนก็จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเคลื่อนไหวของหุ่นแบบต่าง ๆ การนั่ง การยืน การเดิน การขยับร่างกายตามอารมณ์ของตัวละครหุ่นนั้น ๆ

เช่น หุ่นเดิน หุ่นรำ หุ่นร้องเพลง ซึ่งนิสิตจะเป็นผู้บังคับหุ่น หรือเรียกว่า “การเชิดหุ่น” เพื่อให้หุ่นมีการเคลื่อนไหวเหมือนมีชีวิตตามบทบาทของตัวละคร สิ่งนี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยเห็นความเชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนและตัวหุ่น มองเห็นแนวทางในการพัฒนาหุ่นให้เป็นการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา เพราะหุ่นไม่มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายเหมือนคน แต่หุ่นจะเคลื่อนไหวได้ก็ต้องใช้คนเป็นผู้บังคับและเชิด เช่นนั้นผู้เรียนก็จะสามารถเรียนรำโนราได้โดยอาศัยการเชิดหุ่นซึ่งหุ่นจะเป็น ผู้รำโนรา จากแนวคิดนี้ทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาการพัฒนา “หุ่น” ให้เป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนราได้

ประเภทของ “หุ่น” ที่ผู้วิจัยต้องการนำมาศึกษาเพื่อพัฒนาเป็นการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรานั้น ผู้วิจัยเลือกใช้ “หุ่นไทย” หรือก็คือ หุ่นของไทย มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้อาศัยการแสดงโนราเป็นศิลปะพื้นบ้านของไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า หุ่นที่จะสามารถถ่ายทอดความงามของการแสดงโนราได้ดี น่าจะต้องมาจากการใช้หุ่นที่มาจากพื้นฐานของการแสดงของไทย การแสดงหรือมหรสพประเภท “หุ่น” ปรากฏในสมัยอยุธยาตอนกลาง (พ.ศ. 2171 - 2246) จากสมุดไทยอักษรไทยย่อสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรื่องพระเนมิราชกลอนสวด ตอนพิธีราชาภิเษกพระเนมิราช เอ่ยถึงมหรสพในงานมีทั้งหุ่นและโขน น่าจะเป็นหุ่นไทยและโขนชวา นอกจากนี้ ยังปรากฏในคำพากย์รามเกียรติ์ ส่วนวนแก้ว เป็นบทเบิกหน้าพระความที่ 2 เอ่ยถึงโขนละครหุ่นเล่นตอนกลางวัน ส่วนหนึ่งเล่นตอนกลางคืนว่า

- เครื่องเล่นโขนละครคนหุ่นประชัน เชิดชุกกลางวัน
ด้วยเครื่องวิจิตรแต่งกาย
- ราตรีศรีศรีเพลิงพราย หนึ่งงามลวดลาย
กระหนกกระหนาบภาพพายุ [5]

หลังจากนั้นก็มีการพัฒนาหุ่นไทยทั้งตัวหุ่นและวิธีการแสดงแบบมหรสพเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน หุ่นไทย แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. หุ่นหลวง 2. หุ่นวังหน้า หรือ หุ่นกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ 3. หุ่นละครเล็ก และ 4. หุ่นกระบอบอก

1. หุ่นหลวง เป็นหุ่นมหรสพชนิดแรกที่เกิดขึ้นในสังคมสยาม [6] ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ทรงฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การมหรสพของหลวงโดยเฉพาะโขนหุ่นของหลวง โปรดให้หัดเชิดหุ่นหลวงทั้งในวังหลวงและวังหน้า [5] ลักษณะของตัวหุ่นทำเลียนแบบคนจริง ๆ ตัวหุ่นสร้างเป็นคนเต็มตัว มีขนาดใหญ่ สูงประมาณ 1 เมตร แต่งชุดยืนเครื่องเหมือนละครทุกอย่าง แม้แต่หัวโขนที่สวมก็ถอดได้เหมือนของจริง การแสดงและเรื่องที่ใช้แสดงก็เลียนแบบอย่างละครใน เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา อุนรุท สามารถเรียกหุ่นประเภทนี้ว่า หุ่นหลวง หรือ หุ่นใหญ่ ปัจจุบันไม่มีผู้สืบทอดศิลปะการเชิดหุ่นหลวงมีเพียงตัวหุ่น 6 ตัว ที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร [7]

2. หุ่นวังหน้า หรือ หุ่นกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ที่เรียกชื่อนี้เพราะสันนิษฐานว่า ท่านเป็นผู้สร้าง [6] สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) มีทั้งหุ่นไทยและหุ่นจีน [5] ลักษณะของหุ่นมีความสูงโดยเฉลี่ย 37 ซม. สำหรับตัวที่มียอด และ 28 ซม. สำหรับตัวที่ไม่มียอด ทำด้วยไม้เนื้อเบา ด้วยวิธีการแกะเหลาเป็นรูปร่างคนตัวหุ่นมีแขน -ขา วิธีการเชิดเหมือนหุ่นหลวง [8] หลังจากที่กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญเสด็จทิวงคตในพ.ศ. 2482 ก็ไม่มีการเล่นหุ่นประเภทนี้อีกเลย [6]

3. หุ่นละครเล็ก สร้างขึ้นในพ.ศ. 2444 โดยนายแกร ศัพทวินช บรรดาศักดิ์ขี้เรียกขานกันว่า “พ่อครูแกร” อดีตหัวหน้าคณะละครชาตรีชาวหัวรอ อยุธยา พัฒนามาจากหุ่นไทยชุดรามเกียรติ์ในวังของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ หลังจากพ่อครูแกรตาย หุ่นละครเล็กก็ไม่ได้แสดงอีกเลยนานกว่า 50 ปี จนเมื่อนายสาคร ยังเขียวสด หรือ ครูโจหลุยส์ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ละครเล็ก) ประจำปี 2539 ได้พลิกฟื้นการแสดงและพัฒนาตัวหุ่นให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น ใช้ชื่อคณะว่า “หุ่นละครเล็ก คณะสาครนาฏศิลป์ ละครเล็กหลานครูแกร” [7] ปัจจุบันยังคงมีการแสดงหุ่นละครเล็กอยู่ โดยได้รับชื่อพระราชทานใช้ชื่อโรงละครครูโจหลุยส์ว่า “นาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก” ใช้ผู้เชิดหุ่น 3 คนต่อหุ่น 1 ตัว

4. หุ่นกระบอบอก มาจากการที่ “นายเหนง คนขี้ยา อาศัยอยู่ในวัด เมืองสุโขทัย จำหุ่นไหหลามาตัดแปลงเป็นหุ่นไทยและออกเชิดเล่นหากิน” ต่อมาจนถึง “ม.ร.ว.เกาะ” มหาดเล็กในสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ผู้เคยตามเสด็จสมเด็จพระยาดำรงฯ ไปเห็นหุ่นกระบอบอกที่เมืองอุดรดิษฐ์ และได้กลับมาสร้างหุ่นตั้งคณะคณะหุ่นกระบอบอกขึ้นเป็นคณะแรกในกรุงเทพฯ ฯ เมื่อ พ.ศ. 2436 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว [5] นอกจากคณะของนายเหนง และคณะของหม่อมราชวงศ์เกาะ พักคัมเสนาแล้วยังมีหุ่นกระบอบอกคณะอื่น ๆ เกิดขึ้นตามมาในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน เช่น หุ่นตาดัดยายหลี่ พิจิตร หุ่นพระองค์เจ้าอนุสรศิริประสาธน์ หุ่นนายวิง หุ่นพระยาสุนทรเทพ หุ่นจางวางต่อ หุ่นนายเปี้ยก ซึ่งมีผู้สืบทอด

เป็นบุตรสาวชื่อ นางชูศรี (ชื่น) สกุลแก้ว จ.ม. ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นกระบอก) พ.ศ. 2529 ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้ว แต่ก็ยังมีลูกศิษย์สืบทอดการแสดงต่อไป ฯลฯ [9-10] ลักษณะการแสดง ผู้เชิดหุ่นกระบอกจะเชิดหุ่นที่มีท่าทางการรำอย่างแบบละครเวที แต่แสดงให้ผู้ชมเห็นเพียงครึ่งตัวเท่านั้น ส่วนล่างของตัวหุ่น ใช้ฉากบังไว้ไม่ให้ผู้ชมเห็น เมื่อเชิดหุ่นตัวใดมีบทบาทอย่างไร ผู้เชิดก็จะขับร้องและเจรจาตามบทบาทของหุ่นตัวนั้น [6] หุ่นกระบอกยังคงมีแสดงจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาลักษณะ รูปแบบ และวิธีแสดงของหุ่นทั้ง 4 ประเภท ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนา “หุ่นกระบอก” มาสร้างสื่อการเรียนรู้ เพราะกลไกในการเชิดหุ่นมีความซับซ้อนค่อนข้างเหมาะสมกับการเป็นสื่อการเรียนรู้มากกว่าเมื่อเทียบกับหุ่นประเภทอื่น ตัวหุ่นมีน้ำหนักเบา และมีขนาดที่เหมาะสม นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เคยศึกษาการสร้างสรรค การแสดงหุ่นกระบอก โนราประยุกต์ เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนศิลปะการแสดงโนรา งานวิจัยนี้กลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มนิสิตระดับปริญญาตรี โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการสร้างหุ่นกระบอกโนราเพื่อแสดงเป็นละครหุ่น เรื่อง พระสุธนมโนราห์ ตอน คล้องหงส์ ลักษณะหุ่นที่สร้างคล้ายกับหุ่นกระบอกภาคกลาง คือ ยังไม่ได้พัฒนาตัวหุ่นและกลไกของหุ่นให้เหมาะกับการเรียนการสอนโนราอย่างเหมาะสม [11]

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาและพัฒนาหุ่นกระบอกให้เป็นสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา โดยนำหุ่นกระบอกโนราแบบเดิมมาพัฒนาให้มีความเหมาะสมเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา เพื่อเพิ่มวิธีการเรียนรู้โนราในอีกทางเลือกหนึ่ง และเป็นการเพิ่มแนวทางให้แก่ผู้เรียนการสอนโนราที่อาจมีข้อจำกัดในการเรียนรำโนราในเรื่องของอายุ ร่างกาย รวมถึงระยะเวลาในการเรียนโนรา ทำให้ผู้วิจัยต้องการสร้างสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนราขึ้น โดยการศึกษาระบบการพัฒนาและสร้าง “หุ่นกระบอกโนรา” ให้เป็นนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงโนราได้จริง เป็นการเพิ่มโอกาสให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงและเข้าใจศิลปะการแสดงโนราได้กว้างขวางและง่ายมากยิ่งขึ้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการส่งเสริม การอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะการแสดงโนราซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ของไทย และเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ และสร้างทางเลือกในการศึกษาศิลปะการแสดงโนรา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษากระบวนการในการพัฒนาและสร้างหุ่นกระบอกให้มีความเหมาะสมสำหรับเป็นสื่อการเรียนรู้ของศิลปะการแสดงโนรา
2. ออกแบบหลักสูตรระยะสั้นสำหรับการเรียนการสอนศิลปะการแสดงโนราโดยใช้หุ่นกระบอก

คำถามหลักในการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง การพัฒนาหุ่นกระบอกให้เป็นสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านโนรา มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาและสร้างสรรคหุ่นกระบอกที่สามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนราได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัย จึงตั้งประเด็นคำถามเพื่อการสร้างสรรคผลงาน ดังนี้

1. รูปแบบและแนวคิดในการสร้างสรรคหุ่นกระบอกโนราที่สามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนราเป็นอย่างไร
2. หลักสูตรระยะสั้นโดยนำหุ่นกระบอกโนราไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรามีวิธีการอย่างไร

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางขอบเขตในการศึกษาออกเป็น 2 ข้อ ดังนี้

1. ผู้วิจัยพัฒนาและสร้างหุ่นกระบอกโนราเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ศิลปะการแสดงโนรา โดยสร้างเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะการแสดงโนราระยะสั้น เฉพาะท่ารำแม่บท 12 ท่า ของสายตระกูลท่านขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) เท่านั้น
2. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา รวมทั้งสิ้น 105 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เด็กและเยาวชน อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 65 คน แบ่งย่อยออกเป็น 2 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ได้แก่ เด็กอายุ 4 – 12 ปี จำนวน 34 คน แบ่งออกเป็นผู้ที่มีพื้นฐานโนราระดับปานกลาง 17 คน และมีพื้นฐานโนราน้อยหรือไม่มีพื้นฐานโนรา 17 คน

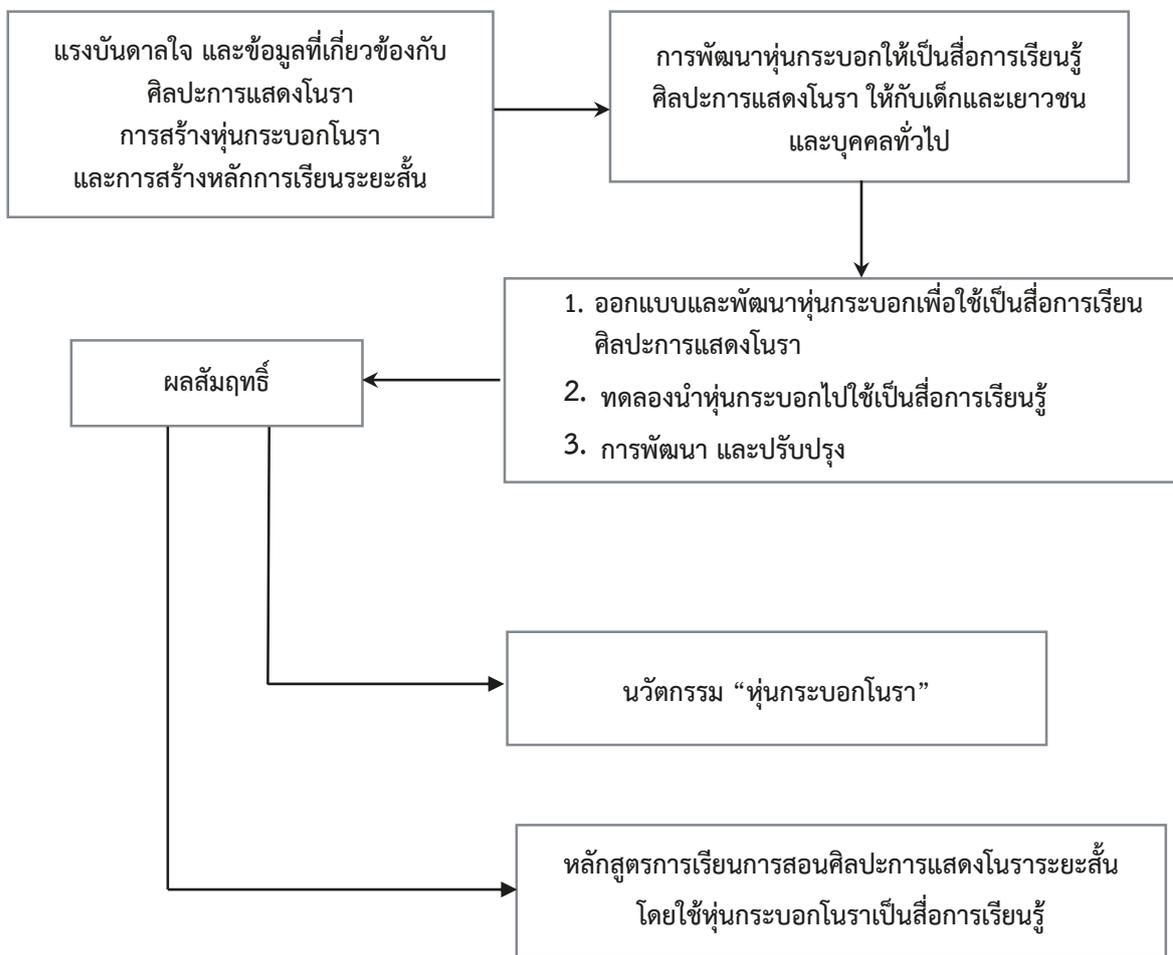
ระดับที่ 2 ได้แก่ เด็กอายุ 13 - 17 ปี จำนวน 31 คน แบ่งออกเป็นผู้ที่มีพื้นฐานโนราระดับปานกลาง 12 คน และมีพื้นฐานโนรำน้อยหรือไม่มีพื้นฐานโนรา 19 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มนิสิต-นักศึกษา หรือบุคคลทั่วไป อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 40 คน แบ่งออกเป็นผู้ที่มีพื้นฐานโนราระดับปานกลาง 20 คน และมีพื้นฐานโนรำน้อยหรือไม่มีพื้นฐานโนรา 20 คน

3. ใช้วิธีการคัดเลือกแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ประเภทที่มีพื้นฐานโนราระดับปานกลาง และ 2. ประเภทที่มีพื้นฐานโนรำน้อยหรือไม่มีพื้นฐานโนรานั้น

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหุ่นกระบอกโนราให้เป็นสื่อการเรียนรู้ทางด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านโนรา” ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวความคิดทางการออกแบบหุ่นกระบอกโนราร่วมสมัย กระบวนการเรียนการสอนศิลปะการแสดงโนรา 12 ท่า เพื่อหาคำตอบในการวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลทั้งแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากการสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนงานวิจัย ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวความคิด
ที่มา : ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลทั้งแบบทฤษฎีและปฎิบัติที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย นำมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบหุ่นกระบอกโนรา
2. ศึกษาการออกแบบหุ่นกระบอกโนรา ทั้งรูปร่าง รูปทรง ขนาด สี สัน เครื่องแต่งกาย น้ำหนัก และกลไกที่ใช้ในการบังคับหุ่น
3. ร่างแบบหุ่นกระบอกจากโปรแกรม 3 มิติ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง
4. ศึกษากระบวนการในการสร้างหุ่นกระบอก รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างหุ่นทุกอย่าง เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติในขั้นตอนต่อไป
5. กระบวนการสร้างและพัฒนาหุ่นกระบอกโนรา
6. นำหุ่นกระบอกโนราไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายเรียนศิลปการแสดงโนราจากหุ่นกระบอกโนรา
7. วัดผล ประเมินผลการเรียนรู้ศิลปการแสดงโนรา
8. จัดทำหลักสูตรการเรียนศิลปการแสดงโนราโดยใช้หุ่นกระบอกโนราเป็นสื่อการเรียนรู้
9. รวบรวมข้อมูลทั้งหมด นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นรูปเล่มงานวิจัย

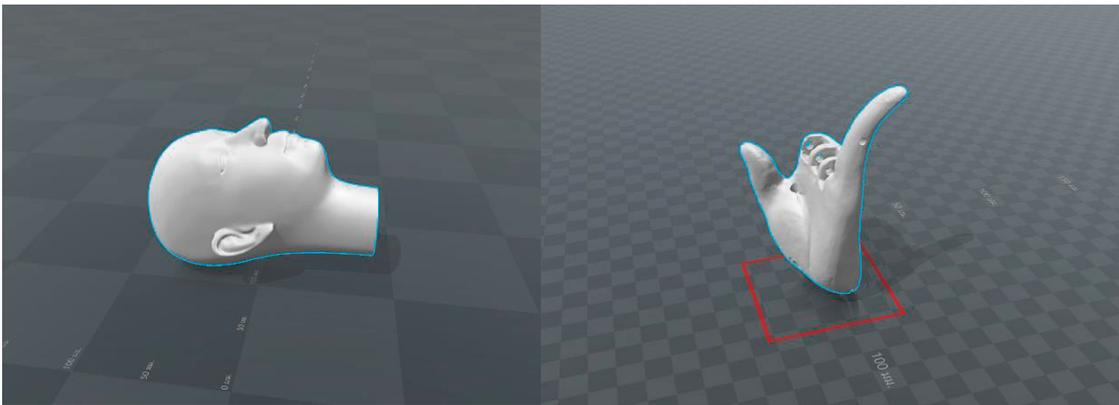
ผลของการศึกษา

ผลการพัฒนาหุ่นกระบอกให้เป็นสื่อการเรียนรู้ทางด้านศิลปการแสดงพื้นบ้านโนรา ในพื้นที่จังหวัดสงขลา ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การออกแบบ

1.1 การออกแบบหุ่นกระบอก

ผู้วิจัยออกแบบรูปร่างและรูปทรงของหุ่นกระบอกให้มีลักษณะคล้ายกับผู้แสดงโนราที่เป็นคนจริง ๆ สำหรับ ลักษณะ ขนาด และน้ำหนักของตัวหุ่นได้ออกแบบให้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในการเชิดหุ่นกระบอก ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดทางด้านทัศนศิลป์เข้ามาช่วยในการออกแบบ เช่น การปั้นแบบหุ่น การเลือกโทนสีของตัวหุ่น การวาดหน้าหุ่น และการเลือกสีชุดโนรา เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้นำเทคโนโลยีการออกแบบสามมิติมาใช้ในการสร้างหุ่น เช่น ส่วนหัว ลำตัว มือ และนิ้วมือโดยมุ่งเน้นให้โครงสร้างข้างในกลวง แต่ต้องแข็งแรงไม่แตกง่าย ที่สำคัญต้องมีน้ำหนักเบา สำหรับชุดและเครื่องแต่งกายโนรา ผู้วิจัยยังคงใช้วัสดุเดิม คือ “ลูกปัด” ในการร้อยชุดโนรา รวมถึง “เทริด” ก็ยังคงมีรูปแบบเดิม แต่ย่อขนาดในเล็กลงมาเท่ากับตัวหุ่นกระบอกโนรา

ภาพที่ 1 การออกแบบหุ่นส่วนศีรษะและมือด้วยโปรแกรม 3D Builder

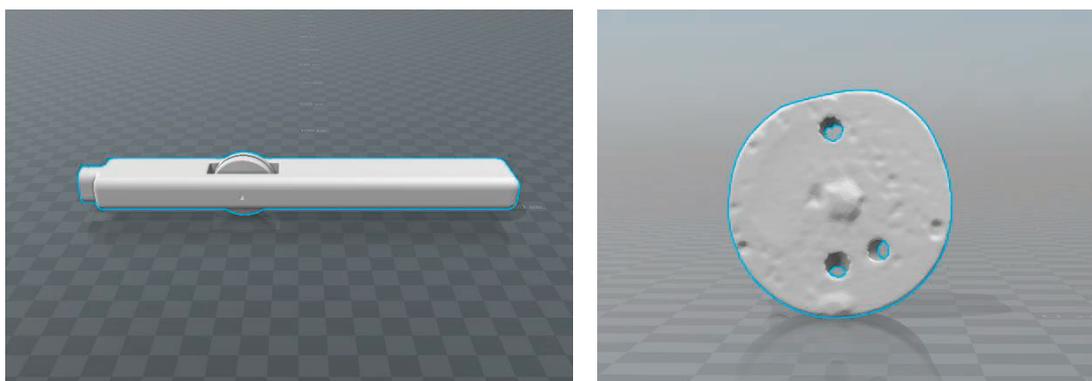
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 การออกแบบในการวาดสีใบหน้าของหุ่น
ที่มา : ผู้วิจัย

1.2 การออกแบบกลไกการขีดหุ่นกระบอ

สำหรับกลไกการขีดหุ่นกระบอ นั้น ผู้วิจัยออกแบบ 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนหัวหุ่น แขนหุ่น มือหุ่น และนิ้วมือ ในส่วนของ “หัวหุ่น” ออกแบบให้หุ่นสามารถเอียงหัวไปทางซ้าย-ขวา และหันหน้าไปทางด้านซ้าย-ด้านขวา จากการขีดหุ่นได้ ในส่วนของ “แขนหุ่น” ออกแบบให้แขนของหุ่นสามารถขยับทิศทางได้รอบทิศทาง เช่น สามารถขยับขึ้น-ลง ไปด้านหน้า-ด้านหลัง และยืดแขน-งอแขนได้ เป็นต้น ในส่วนของ “มือ” ผู้วิจัยได้ออกแบบให้มือสามารถหักข้อมือลงและหักข้อมือขึ้นได้ การบังคับให้แขนขยับจะสอดคล้องกับการขยับแขนของผู้ขีด คือ ถ้าผู้ขีดต้องการให้แขนหุ่นยกขึ้นข้างบน ผู้ขีดก็ต้องถือที่บังคับหุ่นยกขึ้นข้างบน ส่วนการบังคับมือ สำหรับส่วนของ “นิ้วมือ” สามารถทำทำตั้งวง และทำจับ คือ นิ้วชี้และนิ้วโป้งประกบกันได้ โดยออกแบบให้ผู้ขีดเป็นคนบังคับกลไกนิ้วมือ กลไกจะอยู่ที่การบังคับเชือกซึ่งจะอยู่ใกล้มือของผู้ขีด ทำเป็นห่วงวงกลมไว้เพื่อใช้ในการดึงเพื่อบังคับนิ้วมือ

ภาพที่ 3 การออกแบบชิ้นส่วนกลไกในการขีดหุ่นกระบอ
ที่มา : ผู้วิจัย

1.3. การออกแบบเครื่องแต่งกายหุ่นกระบอ

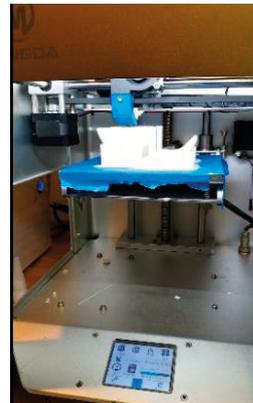
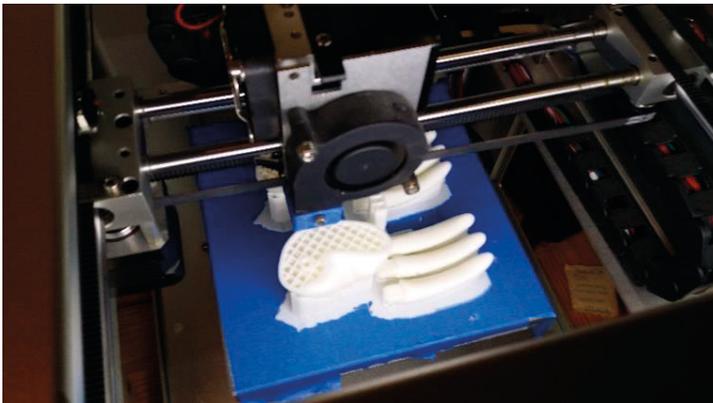
ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจในการออกแบบเครื่องแต่งกายหุ่นกระบอมาจากเครื่องแต่งกายการแสดงโนรา โดยผู้วิจัยได้ออกแบบให้มีรูปแบบ ลักษณะ รวมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เหมือนกับเครื่องแต่งกายการแสดงโนราให้มากที่สุด รวมถึงวิธีการสวมใส่อีกด้วย ทั้งนี้ได้ปรับเครื่องแต่งกายในส่วนของช่วงล่างให้มีความเหมาะสมกับการขีดหุ่นกระบอ

ภาพที่ 4 การแต่งกายของหุ่นกระบอก
ที่มา : ผู้วิจัย

2. การสร้างหุ่นกระบอก

2.1 การผลิตชิ้นส่วนของหุ่นกระบอก เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้โนราในงานวิจัยครั้งนี้ ได้สร้างหุ่นกระบอก 2 ขนาด ขนาดใหญ่และขนาดเล็ก โครงสร้างของหุ่นกระบอกในครั้งนี้ประกอบด้วย 4 ชั้นส่วน ได้แก่ หัวหุ่น ตัวหุ่น มือหุ่น และนิ้วหุ่น โดยการพิมพ์ขึ้นรูปหุ่นจากเครื่องพิมพ์สามมิติ ซึ่งแต่ละชิ้นส่วนจะแยกออกจากกัน ผลิตจากเส้นพลาสติกภายในจะกลวงทำให้มีขนาดเบา ส่วนแขนหุ่นผู้วิจัยใช้การเย็บแขนด้วยวัสดุจากผ้าและนุ่น

ภาพที่ 5 การพิมพ์มือและนิ้วมือของหุ่นกระบอกจากเครื่องพิมพ์สามมิติ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 ตัวหุ่นขนาดใหญ่และขนาดเล็ก
ที่มา : ผู้วิจัย

2.2 การประกอบหุ่นกระบอกโนรา ผู้สร้างสรรค์ประกอบชิ้นส่วนของหุ่นกระบอกโดยใช้ท่อพลาสติกในการต่อชิ้นส่วนต่าง ๆ และการร้อยเชือกและมัดเชือกชิ้นส่วนเข้าด้วยกัน ส่วนกลไกมือก็จะนำชิ้นส่วนต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน โดยใช้เชือก ด้าย กาว เส้นยาง เป็นต้น

ภาพที่ 7 การประกอบตัวหุ่นกระบอก
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 หุ่นกระบอกจากที่ประกอบสมบูรณ
ที่มา : ผู้วิจัย

3. หลักสูตรระยะสั้นสำหรับการเรียนรู้ทำรำโนรา 12 ท่า จากหุ่นกระบอคโนรา

ผู้วิจัยได้นำหุ่นกระบอกลงไปเป็นสื่อการเรียนรู้อำรำโนรา 12 ท่า ไปทดลองสอนให้แก่เด็กและเยาวชน จำนวนทั้งสิ้นรวม 105 คน แบ่งออกเป็น เด็กและเยาวชน อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 65 คน แบ่งย่อยออกเป็น 2 ระดับ คือ 1. เด็กอายุ 4-12 ปี จำนวน 34 คน โดยนำไปสอนที่โรงเรียนการแสดงบ้านครูโบว์ และเด็กอายุ 13 - 17 ปี จำนวน 31 คน โรงเรียนปากจำวิทยา และ 2. นิสิต-นักศึกษา หรือบุคคลทั่วไป อายุ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 40 โดยนำไปสอนที่มหาวิทยาลัยทักษิณ

การเรียนการสอนในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้หุ่นกระบอคโนรา ควบคู่ไปกับภาพทำรำโนรา 12 ท่าด้วย จากการศึกษา ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ทำรำโนรา 12 ท่าจากหุ่นกระบอกลงได้ ผู้เรียนในระดับอายุต่ำกว่า 18 ปี และมากกว่า 18 ปี ทั้งที่มีพื้นฐานการทำรำโนราในระดับปานกลาง ระดับน้อยและไม่มีพื้นฐานทางด้านการแสดงโนรา สามารถเรียนรู้ทำรำโนรา 12 ท่า โดยใช้ระยะเวลาในการเรียนเพียง 1 ชม. ในการเรียนรู้ ทำรำพื้นฐาน แต่ที่จะแตกต่างกันคือ ผู้ที่มีพื้นฐานโนราจะสามารถจดจำทำรำโนรา 12 ท่าได้รวดเร็วกว่า ทั้งนี้ ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานโนราก็สามารถเข้าใจและจดจำทำรำโนรา 12 ท่า ได้ภายในระยะเวลา 1 ชั่วโมง นอกจากนี้ หุ่นกระบอคโนราสามารถต่อยอดการเรียนการสอนในเรื่ององค์ประกอบของเครื่องแต่งกายโนราโดยเพิ่มระยะเวลาการเรียนอีก 1 ชม. เริ่มตั้งแต่การแนะนำองค์ประกอบของเครื่องแต่งกายโนราไปจนถึงทดลองแต่งกายโนรา โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิธีการแต่งกายโนราจากการปฏิบัติจริงจากการสวมใส่ชุดโนรา ซึ่งขั้นตอนนี้ได้ออกแบบให้สามารถแต่งกายหุ่นกระบอกลงได้เหมือนขั้นตอนการแต่งกายของการแสดงโนราจริง

จากการศึกษาทดลองวิธีการเรียนการสอนโดยใช้หุ่นกระบอคโนราเป็นสื่อการเรียนรู้อำรำโนราเป็นสื่อการเรียนรู้อำรำโนราเป็นสื่อการเรียนรู้อำรำโนราจะช่วยทำให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนการเรียนมากกว่าการเรียนแบบเดี่ยว และจดจำทำรำโนรา 12 ท่าได้เร็วและแม่นยำมากกว่า เนื่องจากการเรียนแบบกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น ในการนำหุ่นกระบอกลงไปสอนกับกลุ่มเป้าหมายจึงเน้นกระบวนการสอนแบบเป็นกลุ่มตามที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้น

ขั้นตอนในการเรียนการสอนทำรำโนรา 12 ท่า จากหุ่นกระบอกลง ทั้ง 2 กลุ่มเป้าหมายมีขั้นตอนในการเรียนเหมือนกัน ดังนี้

1. อธิบายทำรำโนรา 12 ท่า โดยมีชื่อท่ารำ พร้อมกับรูปภาพการแสดงทำรำโนรา
2. อธิบายทำรำโนรา 12 ท่า โดยใช้หุ่นกระบอกลง
3. อธิบายกลไก และตำแหน่งการจับและทิศทางการบังคับมือของหุ่นกระบอกลง

4. นำหุ่นกระบอกให้ผู้เรียนทดลองทำท่ารำโนรา 12 ท่า โดยยังคงมีภาพสไลด์ท่ารำอยู่
5. ผู้เรียนทำท่ารำโนรา 12 ท่า จากการขีดหรือบังคับมือหุ่นกระบอกให้รำท่าต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามลำดับท่ารำ โดยไม่มีตัวอย่าง
6. ผู้เรียนทำท่ารำโนรา 12 ท่า จากการขีดหรือบังคับมือหุ่นกระบอกให้รำท่าต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยไม่เรียงตามลำดับ ซึ่งผู้สอนจะเป็นคนกำหนดท่าที่จะทำ
7. การทดสอบ คือ ให้ทดลองทำท่ารำโนรา 12 ท่า ทีละสองคนต่อหุ่นกระบอกหนึ่งตัว หลังจากนั้นทดลองทำหนึ่งคนต่อหุ่นกระบอกหนึ่งตัว โดยผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดท่ารำจากการบอกชื่อท่ารำและให้ผู้เรียนขีดหรือบังคับหุ่นให้แสดงท่ารำนั้น ๆ

ภาพที่ 9 การสาธิตการขีดหุ่นกระบอก และสอนท่ารำโนรา 12 ท่าโดยใช้หุ่นกระบอกเป็นสื่อการเรียนรู้
ที่มา : ผู้วิจัย

ขั้นตอนการสอนแต่งกายโนราโดยใช้หุ่นกระบอกเป็นสื่อการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

1. อธิบายองค์ประกอบของเครื่องแต่งกายโนรา โดยมีภาพประกอบฉายบนสไลด์ พร้อมกับแสดงตัวอย่างของเครื่องแต่งกายหุ่นกระบอก ซึ่งจะสอดคล้องกันกับภาพ
2. อธิบายพร้อมทั้งสาธิตการใส่เครื่องแต่งกายโนราให้กับหุ่นกระบอก
3. ให้ผู้เรียนทดลองแต่งเครื่องแต่งกายโนราให้กับหุ่นกระบอกโดยมีผู้สอนคอยแนะนำ

ภาพที่ 10 การเรียนการสอนวิธีการแต่งกายการโนราโดยใช้หุ่นกระบอกเป็นสื่อการเรียนรู้
ที่มา : ผู้วิจัย

การอภิปรายและสรุปผล

หุ่นกระบอกสามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนการสอนท่ารำโนรา 12 ท่าได้ โดยการออกแบบหุ่นกระบอกให้มีสัดส่วนและรูปร่าง รวมถึงกลไกให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน นอกจากนี้ การเลือกใช้สีสดใสก็ช่วยเพิ่มความสนใจให้กับผู้เรียนได้ สำหรับการสร้างหลักสูตรระยะสั้นสำหรับการเรียนท่ารำโนรา 12 ท่าจากหุ่นกระบอก มีขั้นตอนและวิธีการ 7 ขั้นตอน โดยเน้นกระบวนการเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม คณะผู้เรียนระหว่างผู้เรียนที่มีพื้นฐานการเรียนโนราปานกลางกับผู้เรียนที่มีพื้นฐานโนราน้อยหรือไม่มีเลย ในกระบวนการเรียนการสอนมีผู้สอนจะคอยให้คำแนะนำและสาธิตให้กับผู้เรียน ใช้ระยะเวลาในการเรียนประมาณ 1 ชั่วโมง นอกจากนี้ ยังสามารถเพิ่มทักษะการเรียนรู้ทางด้านองค์ประกอบของเครื่องแต่งกายโนราได้อีกด้วย ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการในการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน และใช้ระยะเวลาในการเรียนการสอนประมาณ 1 ชั่วโมง สามารถแยกการเรียนการสอนทีละชั่วโมง หรือเรียนต่อเนื่องกัน 2 ชั่วโมงก็ได้

นอกจากนี้งานวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่มีพื้นฐานการเรียนน้อยหรือไม่มีเลย จะชื่นชอบการเรียนท่ารำโนรา 12 ท่าจากหุ่นกระบอกมากกว่าผู้ที่มีพื้นฐานโนราปานกลาง เนื่องจากสามารถขีดหรือบังคับหุ่นให้สามารถทำท่าโนราได้ถูกต้องและสวยงามได้ง่ายกว่าการที่ผู้เรียนต้องรำด้วยตัวเอง จึงรู้สึกไม่เหนื่อยในการเรียนและมีความกล้าในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนจากหุ่นกระบอกมากขึ้น ส่วนผู้ที่มีพื้นฐานโนราปานกลางบางคนชอบที่จะเรียนท่ารำโนราด้วยตัวเองมากกว่า เนื่องจากการรำด้วยตนเองรู้สึกง่ายกว่าการขีดหรือบังคับหุ่นกระบอก ทั้งนี้ ผู้เรียนทุกคนรู้สึกสนุกกับการเรียนการสอนโนราโดยใช้หุ่นกระบอก เพราะรู้สึกแปลกใหม่และน่าสนใจ ด้วยการเรียนการสอนท่ารำโนรา 12 ท่าโดยใช้หุ่นกระบอกเป็นสื่อการเรียนการสอนเน้นกระบวนการเรียนเป็นกลุ่ม ที่มีทั้งผู้เรียนทั้งที่มีพื้นฐานโนราระดับปานกลาง ระดับน้อย และไม่มีพื้นฐานโนราเลย ซึ่งการเรียนจะคณะผู้เรียนกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการขีดหรือบังคับหุ่นให้ทำท่าต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนที่มีพื้นฐานโนราน้อยหรือไม่มีเลยนั้นรู้สึกว่าคุณเองนั้นมีความสามารถที่จะศึกษาเกี่ยวกับการแสดงโนราต่อไปได้ แสดงให้เห็นว่าการเรียนโนราโดยใช้หุ่นกระบอกสร้างความรู้สึกร่วมกันและลดช่องว่างในเรื่องการเรียนโนรา ระหว่างผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานกับผู้เรียนที่มีพื้นฐานการแสดงโนรา แสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างในการเรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงโนรา บ่งบอกถึงว่าการใช้หุ่นกระบอกเป็นสื่อการเรียนรู้อาจสามารถนำมาใช้เป็น

แนวทางในการเรียนการสอนของโนราได้อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งต้องคำนึงถึงการออกแบบให้มีความเหมาะสมทั้งในเรื่องของการออกแบบหุ่นกระบอก การออกแบบหลักสูตรและเนื้อหาในการสอน รวมถึงระยะเวลาในการเรียนการสอน

ภาพที่ 11 บรรยากาศการใช้หุ่นกระบอกโนราเป็นสื่อการสอนทำรำนอรา 12 ท่า
ที่มา : ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท ทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณภายใต้โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ประจำปี พ.ศ. 2559

เอกสารอ้างอิง

- [1] สาวิตร พงศ์วัชร. (2542). เพลงและการเล่นพื้นฐานภาคใต้ SOUTHERN MUSIC AND LOCAL PLAYS. ภูเก็ต: สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- [2] มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2548). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 8 นกกระจาบ: วรรณกรรม - ป็อป็อ : การเล่นของเด็ก. จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. กรุงเทพฯ: บริษัท สยามเพรส แมเนจเมนท์ จำกัด.
- [3] สาวิตร พงศ์วัชร. (2542). เพลงและการเล่นพื้นฐานภาคใต้ SOUTHERN MUSIC AND LOCAL PLAYS. ภูเก็ต: สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- [4] เกษม ขนบแก้ว และคณะ. (2529). โนรา. รายงานวิชา การละเล่นพื้นเมือง 1. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [5] ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- [6] สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). หุ่นไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- [7] สน ศรีมาตริง และคณะ. (2540). หุ่นละครเล็ก สื่อลีลาศิลป์ สืบทอดจิตวิญญาณไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทแพลน พริ้นติ้ง จำกัด.
- [8] จักรพันธ์ โปษยกฤต. (2540). หุ่นวังหน้า THE VICEREGAL PUPPETS. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ (1984).

- [9] ศักดา ปิ่นหนึ่งเพชร. (2535). การศึกษาวิวัฒนาการหุ่นกระบอกไทย สื่อบ้านในภูมิภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนา.
- [10] อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ. (2548). นางชูศรี (จีน) สกุลแก้ว จ.ม. ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นกระบอก) พ.ศ. 2529. กรุงเทพฯ: บริษัท ซูเปอร์คิงส์ การพิมพ์ จำกัด.
- [11] ธนภรณ์ แสนอ้าย. (2556). “การสร้างสรรค์การแสดงหุ่นกระบอกโนราประยุกต์ เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน ศิลปะการแสดงโนรา”, วารสารปาริชาติ. 26(3), 170-179.